

ชีวิตของเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ไม่แตกต่างไปจากชีวิตของคนทั่วไป คือมีทั้งผิดหวังและสมหวัง มีทั้งสำเร็จและล้มเหลว มีทั้งดีใจและเสียใจ

แต่ทรงมีคุณธรรมหลายประการที่โดดเด่นเป็นแกนหรือเป็นแก่นของชีวิต ชีวิตของพระองค์จึงมีความสมหวัง มากกว่าผิดหวัง มีความสำเร็จมากกว่าความล้มเหลว และมีความดีใจมากกว่าเสียใจ

กล่าวโดยรวมก็คือ ด้วยคุณธรรมอันเป็นแกนของชีวิตดังกล่าวพระองค์จึงทรงประสบความสำเร็จ หรือทรงเจริญก้าวหน้าไปตามครรลองของชีวิตจนถึงที่สุด ดังเป็นที่ปรากฏอยู่ในบัดนี้

หากวิเคราะห์ตามที่ปรากฏในพระประวัติ จะเห็นได้ว่าพระคุณธรรมที่โดดเด่นในชีวิตของพระองค์ คือ

- อุดหนุน
- ใฝ่รู้
- กตัญญู
- ถ่อมตน
- คารวธรรม

● พระคุณธรรมประการแรก ที่ปรากฏเด่นชัดในชีวิตของเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร คือ ความอดทน (ขันติ) ด้วยทรงมีพระสุขภาพอ่อนแอ ไม่แข็งแรงมาตั้งแต่เยาว์วัย และมีผลสืบเนื่องมา จนถึงเมื่อทรงบรรพชาเป็นสามเณร พระสุขภาพที่อ่อนแอ นับเป็นอุปสรรคสำคัญของการ

พระคุณธรรม สมเด็จพระสังฆราช

ศึกษาเล่าเรียน พระองค์ต้องทรงใช้ความอดทนอย่างหนักจึงสามารถผ่านพ้นอุปสรรคแต่ละขั้นจนมาได้

ทรงเล่าว่า บางครั้งเมื่อถึงเวลาสอบ ต้องทรงใช้ผ้าสักหลาดพันรอบอกหลายชั้น เพื่อไม่ให้เกิดอาการหนาวสั่น ในเวลานั้นสอบ นอกจากจะต้องอดทนต่อความไม่สมบูรณ์ของร่างกายแล้ว ยังต้องอดทนต่อเสียงก่อนและของเพื่อนร่วมสำนักอีกนับการ

แต่สิ่งเหล่านี้แทนที่จะทำให้กำลังพระทัยลดน้อยลง แต่กลับทำให้ทรงรู้สึกว่าจะต้องมีความอดทนมากขึ้น

● พระคุณธรรมที่โดดเด่นประการต่อมา คือ ความใฝ่รู้ (สิกขามานะ) เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร ทรงเป็นผู้ใฝ่รู้มาโดยตลอด แม้เมื่อทรงเป็นพระมหาเถระแล้ว พระอัครราชทูตใฝ่รู้ของพระองค์ ไม่เคยจืดจาง ได้ทรงแสวงหาความรู้อยู่เสมอ ด้วยการทรงอ่านหนังสือ ทั้งที่เป็นหนังสือภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หนังสือดีมีประโยชน์บางเรื่องที่ทรงอ่านแล้ว ยังทรงพระเมตตาแนะนำให้ผู้ใกล้ชิดอ่านด้วย โดยมักมีรับสั่งว่า “เรื่องนี้เขาเขียนดี น่าอ่าน”

● พระคุณธรรมข้อกตัญญู ดังกล่าวมา

แล้วในตอนต้นว่า เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร ทรงมีพระคุณธรรมข้อนี้เด่นชัด และทรงหาโอกาสสอนของของผู้อื่นที่มีพระคุณต่อพระองค์ แม้เพียงเล็กน้อยอยู่เสมอ

ดังเช่น เมื่อได้รับพระราชทานสถาปนาเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระญาณสังวร ทรงรำลึกถึงพระคุณของสมเด็จพระสังฆราช (สุก ญาณสังวร) ที่ทรงดำรงสมณศักดิ์ที่ สมเด็จพระญาณสังวร เป็นรูปแรกในยุคกรุงรัตนโกสินทร์ เพราะหากไม่มีสมเด็จพระญาณสังวร (สุก) เป็นรูปที่ 1 คงไม่มี

สมเด็จพระญาณสังวร คือพระองค์เอง เป็นรูปที่ 2

ฉะนั้นเมื่อถึงเทศกาลเข้าพรรษา จึงเสด็จไปถวายสักการะพระรูปสมเด็จพระญาณสังวร (สุก) ที่วัดราชสิทธิารามเป็นประจำทุกปีตลอด

● พระคุณธรรมข้อถ่อมตน (นิวาตะ) เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร ทรงมีความถ่อมพระองค์มา

แต่ต้น เพราะความถ่อมตน จึงทรงเป็นพระเถระที่สงบเสถียร สำรวมระวังไตรสิกขา และไม่ชอบแสดงตน ดังเช่นในการสอนสมาธิกับภิกษุสงฆ์ พระองค์ก็มิได้แสดงพระองค์ว่าเป็นผู้รู้ หรือผู้เชี่ยวชาญกว่าใคร แต่

มักตรัสว่า “แนะนำในฐานะผู้ร่วมศึกษาปฏิบัติด้วยกัน”

บางครั้งมีผู้กล่าวถึงพระองค์ว่า เป็นพระอาจารย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อทรงทราบจะทรงแนะนำว่า ไม่ควรกล่าวเช่นนั้น เพราะ “ใครๆ ไม่ควรที่จะอวดอ้างตนว่าเป็นครูอาจารย์ของเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินทุกคนมีหน้าที่ต้องถวายงานสนองพระราชมารดรแก่ท่านนั้น”

● พระคุณธรรมข้อคารวธรรม คือ ความเป็นผู้มีความเคารพต่อผู้ที่ควรเคารพ

พระคุณธรรมข้อนี้ที่ปรากฏต่อสาธารณชนทั่วไป คือ ทรงแสดงความเคารพต่อพระเถระ ผู้มีอาวุโสมากกว่าพระองค์ทุกรูป ไม่ว่าพระเถระรูปนั้นจะเป็นภิกษุธรรมดาไม่มียศศักดิ์อะไร หากมีอาวุโส พรรษามากกว่า พระองค์ก็ทรงกราบแสดงความเคารพเสมอ เมื่อมีพระสงฆ์จากที่ต่างๆ มาเข้าเฝ้าหากมีพระเถระผู้เฒ่ามาด้วย ก็จะทรงถามก่อนว่า “ท่านพรรษาเท่าไร” หากมีอายุ พรรษามากกว่า จะทรงนิมนต์ให้นั่งบนอาสนะและทรงกราบตามธรรมเนียมทางพระวินัย

พระคุณธรรมเหล่านี้ ทำให้ชีวิตของเจ้าพระคุณสมเด็จฯ เป็นชีวิตที่งดงามหรือกล่าวอย่างภาษาชาวโลก คือ เป็นชีวิตที่ประสบความสำเร็จ เป็นชีวิตที่สามารถยึดถือเป็นแบบอย่างสำหรับทุกคน

ไม่ว่าจะเป็นบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ ไม่ว่าจะเป็นชีวิตทางโลกหรือชีวิตทางธรรม